

MONUMENTELE ISTORICE DIN DOBROGEA NOUĂ ÎN PERIOADA 1878 - 1940. STUDIU DE CAZ: SILISTRA

Prof. drd. Dragomir Dragoș DUMITRU*

Articolul II al Tratatului de pace de la București, din 10 august 1913, care consfințește încheierea celui de-al doilea război balcanic, stipula că noua graniță româno-bulgară „va porni de la Dunăre, la sud de Turtucaia, ca să ajungă la Marea Neagră, la miazăzi de Ecrene”.¹

Cele două județe (Caliacra și Durostor) au fost numite Dobrogea - Nouă sau Cadrilater², cel de-al doilea nume acordat sudului Dobrogei fiind doar un termen militar, în timp ce primul constituia reflectarea unei realități administrative, respectiv alipirea acestei regiuni la patria-mamă. Dobrogea, atât cea „veche” cât și cea „nouă”, nu numai că formau, din punct de vedere geografic, o singură regiune, dar în multe epoci istorice formaseră un singur tot și din punct de vedere administrativ.³ Alipirea noilor teritorii a fost bine primită în epocă⁴, dar evenimentele ulterioare nu au confirmat previziunile optimiste⁵.

Astfel a ajuns să facă parte din componența României inclusiv Silistra (Dârstor), oraș port la Dunăre, una din cele mai importante localități din regiunea istorică Dobrogea și din Cadrilater.⁶

„În ceea ce privește patrimoniul istoric, un autor român constata, cu oarece exaltare, la 1913, că Dobrogea primise „o civilizație înfloritoare” în

* Liceul Tehnologic „I. C. Brătianu” Nicolae Bălcescu, județul Constanța.

¹ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Ediția a 2-a, revăzută, 1998, p. 383.

² Carp Sandu, *Promovarea Culturii Românești în Dobrogea Nouă*, Tipografia „Băncii Durostorului”, Silistra, 1926, p. 8.

³ V. Stroescu, *Dobrogea nouă pe căile străbunilor*, cu o prefață de d-l profesor C. Moisil, directorul general al Arhivelor Statului, vol. II, Editura Tipografia „Comercială” Iv. D. Smocof & Comp., Bazargic, 1925, p. 5.

⁴ „Alipirea noii Dobroge la România a fost atât o măsură pentru dreptate, cât și pentru previziune apolitică și pentru o necesitate în diferite privințe.” (Ministerul regal pentru Afaceri Externe. Analize și documente, *Dobrogea*, București, 1940, Apud Robert Stângiucel, *O Dobroge, o Dunăre și două Conferințe de pace – Documente – Ambasador Vasile Stoica* - , Editura Etnologică, București, 2019, p. 102).

⁵ „Deși clasa politică și istoricii vremii au găsit justificări pentru această anexare, prezența acestui teritoriu în componența sa i-a adus mai degrabă neazuri decât beneficii [României, n.m.] (...) Era, poate, mai bine ca această pagină să lipsească din istoria sa.” (Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 383).

⁶<https://bulgaria.directbooking.ro/prezentare-orasul-silistra-informatii-poze-imagini-3036.aspx>, 02.09.2020, 11.43; <https://ro.wikipedia.org/wiki/Silistra>, 02.09.2020, 11.43.

perioada stăpânirii romane (...), civilizație [care] s'a stins, s'a distrus, s'a îngropat, sub Bulgari și sub Turci”, Dobrogea ajungând „iar în stare de barbarie”. După 1878 „razele civilizației au început să lumineze din nou și să fertilizeze pământul Dobrogei.”⁷ Totuși, chiar românii preocupați de cercetarea urmelor trecutului au fost obligați să recunoască faptul că autoritățile bulgare au realizat pași importanți pe plan arheologic. În ceea ce privește studierea trecutului celor două județe mai sus amintite, cercetătorii români au început prin a prelua informațiile furnizate de oamenii de știință bulgari.⁸

Antichitățile dobrogene au constituit prilej de observare și reflecție încă din perioada epocii medievale. Eruditul Iacob Paleologul, ajuns pe 20 iulie 1573 la Silistra, știa că aceasta se numise odată Axiopolis.⁹ La începutul lui aprilie 1636, solul polon Jerzy Krasinski, ajungea în „orașul Silistra (care) pe moldovenește se numește Dîrstor și se află așezat chiar pe malul Dunării, într-un loc frumos și vesel; nu are întărituri, numai dinspre râu palatul are un zid, dar nici acesta nu este întărit, iar dinspre câmpie este un val vechi, dărămat”. (subl. mea)¹⁰ La 1 aprilie 1640, în „Duminica Floriilor, zi veselă, vreme frumoasă, cu vânt ușor”, un alt sol polon, Wojcieh Maškowski, a „trecut Dunărea în mai puțin de un sfert de ceas până sub castelul Silistrei, zidit odinioară de greci.”¹¹ Ajuns la Silistra în decembrie 1680, Evlia Celebire remarca și el urmele trecutului.¹²

„Drăstorul istoric, arheologic și cultural este un oraș celebru, cel mai celebru dintre orașele noastre din antichitatea greco-romană și singurul al cărui nume ni s'a păstrat în decursul veacurilor.”¹³

„Însuși orașul Silistra este un oraș cu un trecut istoric foarte important cunoscut de istorie. Ca împrejurimi istorice avem fortul Medgid-

⁷ ****Dobrogea. Schiță geografică-istorică*, București, Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii, 1913, p. 49.

⁸ Radu Vulpe, *Noutăți arheologice dobrogene (1932-1934)*, în „Analele Dobrogei”, An XV, 1934, pp. 205-206; D. M. Teodorescu, *Raport special nr. 7. Săpăturile dela cetatea de lângă Chiose - Aidin, plasa și jud. Silistra, Maiu – Iunie – Iulie 1915*, în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1915*, publicat de Alex. Lapedatu secretarul Comisiunii, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1916, pp. 210-211.

⁹ ***, *Călători străini despre Țările Române*, vol. II..., p. 412.

¹⁰ ***, *Călători străini despre Țările Române*, vol. V..., pp. 112, 123.

¹¹ *Ibidem*, p. 158.

¹² „ (...) se spune că aici se afla o cetate umplută cu pământ. Se văd și azi, în unele locuri, turnurile de pământ și locurile unde erau podurile de trecere. Se vede chiar și locul celor șapte porți ale podurilor.” (***, *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI..., p. 369).

¹³ G. Popa-Lisseanu, *Încercare de monografie asupra cetății Drăstorul-Silistra, cu două hărți și ilustrațiuni*, București, „Minerva”, 1913, p. 217.

Tabia, Arab-Tabia de pe timpul Turcilor și zidul de piatră pe malul Dunărei din Timpul Romanilor a cărei urme se mai cunosc și astăzi.”¹⁴

Inscripțiile găsite la Silistra, înainte de 1913, iar unele chiar înainte de 1878, au fost, în majoritatea lor, adunate de arheologii români și depuse la Muzeul Național de Antichități din București.¹⁵

O serie întreagă de monumente epigrafice din vechiul castru stativ de la Durostorum au fost descoperite „mai ales prin hărnicia răposatului epigrafist Gr. Tocilescu.” G. Popa-Lisseanu enumeră mai întâi monumentele epigrafice aparținând aproximativ secolului al II - lea d. Hr. Astfel, o inscripție datând anul 155 d. Chr., care atesta faptul că doi locuitori (Cneius Oppius Soterichus și fiul său Oppius Severus) au consacrat templul și statuia lui Jupiter Optimus Maximus prin Tiberius Claudius Saturnius, guvernatorul Moesiei inferioare, a fost descoperită în ruinele vechiului Durostorum, la circa patru kilometri spre Ostrov și a ajuns în muzeul din București. O altă inscripție dedicatoare din care rezulta că „centurionul Cornelius Faustus din legiunea XI Claudia închină un altar zeului Mithras” a trecut în colecția Papazoglu. O inscripție descoperită cu ocazia dărâmării zidurilor de la Silistra ne indică faptul că libertul Quintus Carmaeus, cornicularius, un fel de ordonanță a ofițerului, primul grad peste simplu soldat, a ridicat patronului său, un monument, posibil, funerar. Tot cu ocazia dărâmării unor ziduri din Silistra a fost descoperită o inscripție care atestă faptul că Aurelia Faustina, împreună cu fii, a ridicat un monument funerar lui Valerius Marcus, soțul ei, mort în vârstă de 45 de ani, după un serviciu militar de 26 de ani. Inscripția a ajuns în muzeul din București. O altă inscripție, prost conservată, menționează numele unui funcționar din biroul vamal din Durostorum, demonstrând însemnătatea la care ajunsese orașul în perioada respectivă. O inscripție, de asemenea, rău conservată, ajunsă la muzeul din București, atestă faptul că centurionul Valens a ridicat un monument tovarășului său de arme. Theodor Mommsen considera că inscripția de „pe o peatră nisipoasă, descoperită la Silistra, astăzi la muzeul din București” s-ar face referire la „restituirea unui edificiu distrus de un incendiu”. Pe o țigă descoperită în 1888 în ruinele unei clădiri romane, la est de Silistra, în vechiul Durostorum, se putea descifra un fel de sigiliu. „Pe un fragment de piatră calcaroasă, găsită la Silistra, azi la muzeul din București, se poate citi: *Legionis XI Claudiae piae fidelis*”. Într-un șanț al lagărului, aflat la o distanță de patru kilometri de Silistra, a fost găsită o tăbliță de marmură, iar

¹⁴ Institutul Național al Patrimoniului, *Fond Comisiunea Monumentelor Istorice (1892 - 1948)*, dos. 1564/1921, f. 102.

¹⁵ Radu Vulpe, *Dobrogea meridională în antichitate* în „Analele Dobrogei”, An XIX, vol. II, 1938, p. 2.

la un locuitor de origine turcă din zonă s-a găsit o țiḡlă cu o inscripție referitoare la aceeași legiune. Același Theodor Mommsen consideră că într-o inscripție găsim o întregă familie din Durostorum. Într-un cimitir aproape de Silistra, Gr. Tocilescu a descoperit un *cippus marmoreus*. Pe un ciob de oală, făcută la Arretio și adusă la Durostorum, azi la muzeul din București se poate citi o inscripție. O mică inscripțiune, rămasă la prefectura din Silistra, făcea referire la una din cele zece cohorte ale legiunii. La poarta numită Varus-Kapu, într-un zid al Silistrei, a fost descoperită o inscripție, din anul 238 d. Chr. Un legionar roman, scăpând din captivitatea goșilor sau a carpilor, care pătrunseseră în Dobrogea, închina zeilor *ex voto*, un monument cu inscripția respectivă. Inscripția de pe acel monument, a rămas la prefectura din Silistra. O inscripție foarte rău conservată, ajunsă la muzeul din București, pare a indica ridicarea orașului Durostorum la rangul de colonie romană, cel mai înalt la care putea să aspire un oraș de provincie. Theodor Mommsen a publicat inscripția unui monument funerar, găsită într-un zid construit în secolul al VI-a.¹⁶

La muzeul din Sofia au ajuns și următoarele douăsprezece monumente descoperite la Durosotorum/Silistra: o lespede de piatră din anul 226 d. Chr. (Corpus Inscriptionum Latinarum – C.I.L. III. 14433, Ernst Kalinka, *Antike Denkmäler in Bulgarien*, p. 191), un fragment dintr-un monument funerar având o inscripție grecească (Kalinka, *op. cit.*, p. 249), un altar funerar de piatră, găsit într-un zid vechi din Silistra, (Kalinka, *op. cit.*, p. 252), monument funerar format din cinci fragmente ale unei lespede (C.I.L. III. 14213, Kalinka, *op. cit.*, p. 294), un altar funerar de piatră, descoperit în zidurile vechiului castel (C.I.L. III. 14434, Kalinka, *op. cit.*, p. 298), un fragment dintr-o lespede de piatră (Kalinka, *op. cit.*, p. 306) și un fragment dintr-o lespede de piatră (C.I.L. III. 14436, Kalinka, *op. cit.*, p. 326), un relief reprezentând un ospăț funebru (Kalinka, *op. cit.*, p. 220), toate acestea fiind aduse inițial pentru păstrare în sala de gimnastică a fostului Paedagogium bulgar, un fragment dintr-un monument funerar (Kalinka, *op. cit.*, p. 331), două țiḡle având inscripțiile *Legio XI Claudia felix Candidianae* (C.I.L. III. 12.526, Kalinka, *op. cit.*, p. 342), respectiv *Legio XI Claudia felix Tramariscae* (C.I.L. III. 12.527, Kalinka, *op. cit.*, p. 341), precum și un sarcofag de marmură albă având sculptat pe un câmp adâncat un ospăț funebru, aici fiind reprezentați un bărbat și o femeie, îmbrăcați în chiton, stând rezemați pe o pernă, având în dreapta și în stânga două servitoare (Kalinka, *op. cit.*, p. 218). Un fragment dintr-un monument funerar rămăsese într-o grădină particulară (C.I.L. III. 14435, Kalinka, *op.*

¹⁶ G. Popa-Lisseanu, *Încercare de monografie asupra cetății Drăstorul-Silistra...*, pp. 39, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 52.

cit., p. 326), iar un sarcofag de piatră, bine conservat, care avea în ambele părți ale câmpului adâncat, unde ar fi trebuit să existe o inscripție, probabil distrusă, câte un copil desbrăcat, având o mână pe ansa câmpului și cu alta ținând câte o ramură de palmier, rămăsese în piața din localitate. (Kalinka, *op. cit.*, p. 279).¹⁷

La sud-est de Silistra, în localitatea Cociular, a fost descoperit un bloc de piatră de mormânt, pe care se vedea un relief reprezentând un călăreț îmbrăcat într-o chlamidă fâlfâitoare, iar în spatele său un colosal Eros înaripat care ținea în mână o faclă.” (Kalinka, *op. cit.*, p. 232).¹⁸

Data fiind abundența mărturiilor trecutului, nu este de mirare faptul că la Silistra a fost inaugurat un muzeu de istorie pe data de 11 ianuarie 1899.¹⁹

În ședința Comisiunii Monumentelor Istorice din 10 noiembrie 1914, Vasile Pârvan, a ridicat problema unui locuitor de origine turcă care „a găsit la Silistra capul unei statui romane, trimis de autorități, la intervenția Comisiunii, Muzeului Național de Antichități”, și care avea „oarecari pretențiuni bănești”, pe care conducerea m nu le putea satisface, din lipsă de fonduri. Pârvan a intervenit în ședința respectivă pentru „a se da o mică recompensă descoperitorului”. Comisiunea a hotărât „a se interveni să se facă aceasta de Prefectura județului Durostor”.²⁰

În vara anului 1915, asistenții lui Vasile Pârvan - D. M. Teodorescu, la acea dată conservator al Muzeului, respectiv G. Mateescu, asistent onorific al Muzeului - au descoperit, pe parcursul unei călătorii de recunoaștere pe malul drept al Dunării, în părțile Silistrei, mai multe obiecte preistorice, care au fost aduse la Prefectura Durostorului, Ion Andrieșescu fiind delegat de a le studia. „La Cadichioi, la Vetrina, la Damadas și la Chiuciuc-Ghiol, s’a găsit un întreg șir de obiecte.²¹ O daltă mică de peatră, o mănușă de corn, cu gaură, în care se îmbuca un instrument de piatră, două

¹⁷ G. Popa-Lisseanu, *Cetăți și orașe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei...*, pp. 53-58.

¹⁸ *Ibidem*, p. 59.

¹⁹ <https://bulgariatravel.org/en/silistra-history-museum/>, 04.09.2020, 03.41; <http://www.impact-tour.eu/obekti/obekti-v-bulgaria/culturaltouristresources-68/?lang=ro>, 04.09.2020, 03.43.

²⁰ *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1914*, publicat de Alex. Lapedatu secretarul Comisiunii, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1915, p. 53.

²¹ „Între 63 obiecte și fragmente ceramice, ce am putut număra, 13 sunt dela Cadichioi, 35 dela Vetrina, iar restul dela Damadas și Chiuciuc-Ghiol.” (I. Andrieșescu, *Raport special nr. 3. Obiectele preistorice din colecțiunea prefecturii de Durostor*, în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1915*, publicat de Alex. Lapedatu secretarul Comisiunii, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1916, p. 187).

urne mai mari și una mică, cu indicație, de incinerare, totală sau parțială, și, mai ales, multe cioburi, dintre cari unele, de un deosebit preț științific.(...) Vâltoarea războiului a împrăștiat și nimicit obiectele adunate cu grijă de un prețuitor al trecutului, cum era prefectul de atunci al acestui județ, d. Ion Cămărășescu.”²² Într-adevăr, în timpul primului război mondial muzeul local de la Silistra a fost nimicit iar obiectele ce se găseau aici au dispărut.²³ Printre aceste obiecte se remarcă și un cap de marmură, opera unui artist provincial, găsit în magazia unui maior Zitti, a cărei descriere fusese publicată de V. Pârvan în „Archäologischer Anzeiger”, Berlin 1915, nr. 4.²⁴ În ceea ce îl privește pe Ion Cămărășescu, prefect, la acea dată, al județului Durostor, Vasile Pârvan îl caracteriza drept „un bărbat cult, cu înțelegere pentru comorile arheologice ale pământului românesc”.²⁵

Pe lângă monumentele epigrafice, Silistra este o localitate cunoscută și pentru numeroasele descoperiri numismatice.²⁶

În 1915, un locuitor din Silistra a oferit spre cumpărare Cabinetului Numismatic al Academiei Române 17 tetradrahme din Thasos, descoperite în împrejurimile orașului. Tranzacția nu a putut fi realizată din cauza prețului prea mare cerut Cabinetului.²⁷

În primăvara anului 1916, lângă Silistra a fost descoperită o oală de lut care conținea un adevărat un tezaur: aproximativ 1.000 de monede vechi bulgărești, din perioada țarilor Alexandru și Srațimir. Din păcate, piesele au fost luate de mai mulți locuitori. O parte rămăseseră în posesia profesorului Nușiu Tului, cel care, de altfel, a informat despre această descoperire.²⁸

În primăvara anului 1926 lângă Silistra a fost descoperit un vas de lut conținând 420 de monete medievale de argint, dintre care 54 de piese de la domnitorul muntean Vladislav I Basarab, celelalte fiind de la țarii bulgari

²² I. Andrieșescu, *Arheologia și istoria veche a Dobrogei*, Cartea Românească, București, 1928, pp. 5-6; Idem, *Vasile Pârvan (1882-1927)*, București, 1926, p. 14.

²³ Radu Vulpe, *Dobrogea meridională în antichitate* în „Analele Dobrogei”, An XIX, vol. II, 1938, p. 3.

²⁴ D. M. Teodorescu, G. Mateescu, *Raport special nr. 8. Cercetări arheologice între Silistra și Turtucaia în Iulie - Octombrie 1915*, în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1915...*, p. 214.

²⁵ *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1915...*, p. 34.

²⁶ Manuela Dobre, *Observații asupra circulației monetare de la Durostorum în timpul lui Anastasius I*, în „Cercetări Numismatice”, VII, 1996, p. 86.

²⁷ Steluța Grămăticu, *Un tezaur de tetradrahme ale cetății Thasos și ale provinciei Macedonia Prima descoperit la Silistra*, în „Cercetări numismatice”, VII, 1996, p. 25.

²⁸ Constantin Moisil, *Monete și tezaure monetare din România și ținuturile românești învecinate - Vechiul teritoriu gato-dac*, în „Buletinul Societății Numismatice Române”, An XIII, no. 27, Ianuarie - Martie 1916, p. 43.

Alexandru și Srațimir. O mare parte din acest tezaur a ajuns în posesia Cabinetului Numismatic al Academiei Române.²⁹

În toamna anului 1930, în apropierea orașului Silistra, un țăran care își ara pământul a lovit o ulcică de pământ care conținea un tezaur de 104 monede autonome istriene de argint: 77 drahme și 27 oboli. Săteanu a dus tezaurul la Silistra, unde a fost cumpărat de un zaraf, cu tot cu cioburi. De aici, a ajuns la o casă de schimb din București, de unde a fost cumpărat în întregime de V. Canarache, care relatează: „Cioburile indicau un vas grecesc din secolul IV î. d. Cr. (...) Toate cercetările pe cari le-am făcut apoi la Silistra ca să aflăm locul unde fusese găsit tezaurul, au rămas zadarnice. (...) Am ținut lotul acesta în colecțiile mele aproape doi ani, am cercetat bucată cu bucată (...) Presat apoi de bătrânul Nuber³⁰, care tocmai apăruse în București, nu am mai putut rezista insistențelor lui și i-am cedat, în schimb cu alte pontice, cea mai mare parte din tezaurul din 1930 dela Silistra, pe care, am aflat apoi, l-am vândut la Berlin.”³¹

Într-un reportaj din ziarul „Universul” din iarna 1931 - 1932 apare fotografia unui relief reprezentativ pentru arta provincială din sec. II - III d. Hr., foarte probabil creația unui artist grec din vremea romană, relief care era, la momentul publicării articolului, expus la Muzeul Național de Antichități din București. Relieful fusese descoperit la Silistra și reprezenta un personaj feminin drapat șezând pe un scaun și un amoraș purtând o ghirlandă de flori. De asemenea, prof. G. Kazarow, de la Universitatea din Sofia, semnala „într-o comunicare publicată în „Godišnic-Annuaire du Musée National bulgare”, V (1926-1931), Sofia 1934, p. 147-152” patru lucrări în relief, rudimentare, de epocă romană, reprezentând un fragment de icoană mitriacă, pe Dioscuri (cei doi fii ai lui Zeus, Castor și Pollux), pe Călărețul trac și pe Hercule, care aparținuseră Liceului bulgar din Silistra dar ajunseseră, nu se știe când, în colecția liceului din Rusciuc.³²

²⁹ Idem, *Noi descoperiri monetare în România*, în „Buletinul Societății Numismatice Române”, An XXI, nr. 57-58, Ianuarie - Iunie 1926, p. 18.

³⁰ Karlo Franjo Nuber (1872-1935), născut în Austro-Ungaria, la Essek (azi Osijek, Croația), absolvent al Academiei de Comerț din Graz, pasionat de arheologie și numismatică, care și-a petrecut ultimii ani din viața în București și a avut legături cu D. A. Sturdza, Nicolae Docan, George Severeanu, Vasile Canarache sau C. Orghidan. (Aurelia Duțu, *O veche colecție de monede medieval românești în lumina documentelor din arhive*, în „Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice”, An IV, nr. 4, 2018, pp. 406-407; Aurelia Duțu, *Documente privind constituirea colecției numismatice a Muzeului Al. Saint-Georges...*, p. 399).

³¹ V. Canarache, *Un important tezaur de drahme și oboli din Histria*, în „Cronica numismatică și arheologică”, An XV, Nr. 117-118, 1940, p. 230.

³² Radu Vulpe, *Noutăți arheologice dobrogene (1932-1934)*, în „Analele Dobrogei”, An XV, 1934, p. 206.

În ședința din 14 ianuarie 1932, Comisiunea Monumentelor Istorice a decis să intervină pe lângă „Primăria din Silistra pentru a da locuitorului Teodorescu Nicolae un alt teren în locul terenului ce-l posedă, având în vedere importanța lui arheologică. (No. 1 550/931 și 37/932).”³³

Pe 7 august 1933, Comisiunea Monumentelor Istorice a trimis trei adrese identice, către Ministerul de Interne, Ministerul Apărării și Primăria Silistra, în cuprinsul cărora se specifica: „La marginea orașului Silistra se află una din cele mai interesante cetăți rămășiță a luptelor dintre Ruși și Turci în sec. al XVIII a. Întrucât s'a constatat că atât locuitorii orașului cât și trupele dărâmă din această cetate istorică ori de ori au nevoie de material, avem onoare a vă ruga să binevoiți a lua măsuri ca această cetate să fie păstrată în starea în care se află, iar dărâmătorii deferiți justiției pentru a-și lua penalitățile prevăzute de art.352 Codul Penal.”³⁴

Raportul prefecturii județului Durostor cu No.13243/933, către Ministerul de Interne, consemna „că s'a dispus de noi prin garnizoana Silistra și poliția orașului Silistra luându-se măsurile de pază, pentru ca cetatea să fie păstrată în starea în care se găsește, iar cei ce se vor dovedi că mai sustrag materiale, să fie dați judecării spre a li se aplica pedepsele prevăzute de art.352 din codul penal.”³⁵

Biroul 2 din Secția I-a a Marelui Stat Major informa, la 14 august 1933, că cererea Comisiei Monumentelor Istorice se putea satisface fie instituindu-se efectiv o gardă militară pentru paza ruinelor cetății sau cel puțin prin a se da un ordin garnizoanei Silistra de a interzice trupelor să mai ia material din rămășițele acelei cetăți, cerându-se totodată Inspectoratul General al Jandarmeriei să recomande legiunii de jandarmi Silistra ca, în patulările ce face, să aibă în consemn și interzicerea pentru toată lumea de a se mai lua materiale din acea cetate. Posibilitățile bugetare din acel moment erau foarte reduse, nepermițând instruirea completă a contingentului, iar corpurile de trupă nu mai puteau suporta noi detașări pentru a se ordona și instituirea unei asemenea gărzi. Secția I propunea să se comunice Ministerului Instrucțiunii că nu se poate da gardă militară decât cu condițiunea de a o întreține ministerul respectiv.³⁶

Pe 22 august 1933, Șeful Marelui Stat Major General, D. Popescu și Șeful Secției I-a, Lt. Colonel Meiconscu, înștiințau Ministerul Instrucțiunii, respectiv Comisiunea Monumentelor Istorice, despre faptul că „posibilitățile

³³ „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, An XXVI, Fasc.76, Aprilie - Iunie 1933, p. 95.

³⁴ *Loc. cit.*, dos. 1564/1921, ff. 105-106.

³⁵ *Ibidem*, f. 104.

³⁶ *Ibidem*, f. 108.

bugetare actuale nu permit detașări de efective, fără a nu suferi instrucția trupei. Rugăm a ne comunica dacă, pentru paza ruinelor cetății Silistra, consimțiți a întreține o gardă de 3 oameni, socotiți a 12 lei de om pe zi, pentru a fi chemați dela vatră în acest scop.”³⁷

Serviciul Administrativ al Prefecturii județului Durostor, prin adresa nr. 17.470 din 1 noiembrie 1933, către Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor, raporta că cetatea Silistra „se află în grija garnizoanei militare a orașului Silistra și este păzită de soldați din Reg. 36 Infanterie, în starea în care se găsește. În prezent în încăperile cetății se află depozitate munițiuni, astfel că nimeni nu are voie să se apropie pentru a ridica materiale din construcția ei.”³⁸

Pericle Papahagi, membru corespondent al Academiei Române și directorul liceului din Silistra a fost autorizat de Comisiunea Monumentelor Istorice să facă săpături arheologice în cuprinsul și la marginile orașului. În corespondența sa oficială, Papahagi a descris două tipuri de probleme cu care s-a confruntat: furturile („răufăcătorii distrug tot ce e necesar a se păstra în acele regiuni” căci „foarte multe monumente (...) de cele mai multe ori încap în mâinile speculanților, cari apoi le vând pentru nimic, fără ca noi să-i putem opri” deoarece „autoritățile refuză să ne dea sprijinul cuvenit, întrucât, spun ele, legea le oprește”) și zvonurile (Pericle Papahagi organizase săpăturile arheologice pe propria cheltuială și cerea o recunoaștere oficială a acestei realități, „pentru a pune capăt clevetirilor și calomniilor de tot felul, că s'ar fi încasat dela Ministerul Instrucțiunii și dela Comisiunea Monumentelor Istorice, suma de lei, după unii 200.000, după alții 100.000, 50.000 sau 30.000, pe care D. Papahagi și i-ar fi însușit.”). Drept urmare, conducerea Comisiunii, prin adresa nr. 1397 din 7 decembrie 1931, atât către prefectura Durostor cât și către primăria Silistra, a cerut „ca prin organele dv. să luați măsuri pentru împiedicarea jafului actualmente nestingherit de nimeni”. De asemenea, prin adresa nr. 75 din 9 februarie 1932, către Liceul „Durostor” din Silistra, se menționa „avem onoare a vă face cunoscut că nu s'a acordat pentru bugetul Dl. Pericle Papahagi, directorul aceluși liceu nici o sumă din fondul C.M.I. sub guvernul dlui N. Iorga.”

În ciuda acestor probleme, Pericle Papahagi și-a continuat activitatea de cercetare, descoperind, în toamna anului 1931, în săpăturile de la marginea orașului, un basorelief care părea „a fi servit ca monument funerar; capul femeii nu s'a putut încă găsi: de asemenea capul amorașului lipsește, precum și un Eros complet. Monumentul este de marmură albă.

³⁷ *Ibidem*, f. 107.

³⁸ *Ibidem*, f. 110.

S'au mai găsit de asemenea oseminte, ca ante-braț și câteva vertebre.” Basorelieful a fost depozitat la Liceul „Durostor” din Silistra.³⁹

Dintre cele 60 de piese mărunte, majoritatea sigilii bizantine de plumb (unele distruse aproape în întregime), câteva tipare de bronz romane și bizantine, toate provenind de la Pericle Papahagi și păstrate la Muzeul de Istorie al României, cu excepția câte unui exemplar de la Oltina, Pîrjoaia (azi Izvoarele, jud. Constanța) și Balcic (Bulgaria), toate celelalte piese au fost găsite de elevii liceului la Silistra, pe malul Dunării sau în interiorul actualului oraș. Dintre acestea, 15 sigilii bizantine din secolele VIII-XII, mai bine păstrate, au fost publicate de P. Pahahagi și N. Bănescu.⁴⁰

G. Severeanu a reprodus în revista „Bucureștii” nr. 2 (1935), un inel de argint găsit la Silistra, având gravat pe el numele lui Her(cules) sau a lui Her(o).⁴¹ Asupra vestigiilor trecutului descoperite la Silistra s-a aplecat și istoricul ardelean Ioan Iosif Russu.⁴²

Ca și în cazul primei conflagrații mondiale, evenimentele politico-militare s-au dovedit, iarăși, a fi mai puternice decât curiozitatea științifică sau spiritul de cercetare. După un an de zile în care diplomația română, conștientă de situația internațională din acel moment, a încercat să păstreze ceva din Dobrogea Nouă (au fost încercate câteva variante în urma cărora în componența statului român ar fi rămas Turtucaia, Silistra sau Balcic), prin tratatul de la Craiova, încheiat la 7 septembrie 1940, a fost stabilită o nouă frontieră româno-bulgară, care pornea de la Dunăre, imediat în aval de Silistra și ajungea la Marea Neagră la 8 km sud de Mangalia.⁴³ Studiarea vestigiilor trecutului a trecut, din acest moment, cu precădere în sarcina oamenilor de știință bulgari.

³⁹ *Loc. cit.*, dos. 1564/1921, ff. 112-115.

⁴⁰ Pericle Papahagi, în *Revue historique du Sud-Est européen*, 8, 1931, p. 299-311; N. Bănescu, în *Byzantion*, VII, 1, 1932, p. 321-331; N. Bănescu și P. Papahagi, *ibidem*, X, 1935, p. 601-606. Un sigiliu al împăratului Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-959), din aceeași colecție, acum separat de ea, a fost publicat de Ion Barnea în *SCN*, III, 1960, p. 324-325, nr. 2 și în *Byzantina*, 3, Tesalonic, 1971, p. 157-164, nr. 9, Apud Ion Barnea, *Sigilii bizantine de la Durostorum-Dorostolon*, în „Pontica”, 15, 1982, p. 201.

⁴¹ Radu Vulpe, *Noutăți arheologice dobrogene, 1936-1937*, în „Analele Dobrogei”, An XVIII, 1937, p. 217.

⁴² I. I. Russu, *Inscripții latine din Durostorum*, în „Anuarul Institutului de Studii Clasice” (Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj), vol. II (1933-1935), pp. 210-2018; Idem, *Monumente sculpturale din Durostorum*, în Idem, vol. III (1936-1940), pp. 174-199.

⁴³ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, pp. 437-438.

MONUMENTS HISTORIQUES À DOBROGEA NOUĂ DANS LA PÉRIODE 1878 - 1940. ÉTUDE DE CAS: SILISTRA

-résumé-

Mots clés : monuments historiques, Cadrilater, Durostorum, Dârstor, Silistra.

Après le Traite de Paix de Bucarest, du 10 aout 1913, la Roumanie a obtenu les Provinces Caliacra et Durostor, qui ont reçu le nom la Nouvelle Dobrogea ou Cadrilater. Ainsi, on a eu la possibilité d'étudier le patrimoine historique du territoire de cette région. Silistra (Dârstor) était une ville port au Danube et une des plus importantes localités de la région historique Dobrogea et de Cadrilater. Les antiquités de la ville ont été observées pour la première fois par les divers voyageurs qui sont passés par ici pendant la période du Moyen Age. Après, leur étude a commencé dans le 19e siècle. La majorité des vestiges découverts à Silistra ont fini par être incorporés dans les collections des musés de Sofia et Bucarest. Malheureusement, le musé local de Silistra a été détruit pendant la Première Guerre Mondiale.

(sursă foto: <https://www.ziudeconstanta.ro>)

